

ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Софія Холявка
викладач

*Львівський державний університет фізичної
культури імені Івана Боберського (Україна)*

У контексті стрімкого розвитку інноваційних технологій, пов'язаних із штучним інтелектом (анг. artificial intelligence, далі також - ШІ), дедалі частіше постає питання щодо його правосуб'єктності та можливості його охорони авторським правом. Тим більше, що 18 лютого 2023 року в Україні відбувся реліз чат-боту із штучним інтелектом ChatGPT, розробленого лабораторією OpenAI, який, по суті, поставив під загрозу будь-яку інтелектуальну діяльність людини. Ніхто б не міг подумати, що написання творів, книг, формування даних може здійснюватися без участі людини, а за допомогою робота. Це ще раз підтверджує важливість забезпечення належного правового регулювання цієї сфери відносин для убезпечення будь-якого нівелювання інтелектуальної діяльності людини як автора твору, а також збільшення інвестицій у світову економіку шляхом чіткого встановлення правосуб'єктності ШІ.

Станом на сьогодні у Законі України «Про авторське право та суміжні права» від 01.12.2022 року № 2811-IX (далі - Закон № 2811-IX) закріплено правовий режим неоригінальних об'єктів, згенерованих ШІ, що є істотним кроком уперед у регулюванні цієї сфери відносин. На основі аналізу норм вказаного закону можна виокремити такі ознаки, притаманні неоригінальному твору, створеному ШІ: а) утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи у створенні цього об'єкта; б) особисті немайнові права не виникають; в) обсяг майнових прав визначають згідно зі статтею 12 цього Закону; г) поширюється на нього право особливого роду (*sui generis*), яке виникає внаслідок факту генерування цього об'єкта і починає діяти з моменту його генерування. Водночас твори, які створили фізичні особи з використанням ШІ, не вважають неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою [1].

У Європейському Союзі діє Регламент від 21 квітня 2021 року (Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence), обсягом на 108 сторінок, який регулює використання ШІ. Передусім у ньому закріплено чотири сфери дії ШІ, які визначатимуть його правовий режим

використання (неприйнятний ризик, високий ризик, обмежений ризик, мінімальний ризик) [2]. Ці положення покликані обмежити використання ШІ в окремих сферах діяльності.

У правовій доктрині щодо самого авторства ШІ немає однозначного підходу. Найбільш загальними вважають такі позиції: 1. ШІ є суб'єктом авторського права (маючи особливий правовий статус). 2. Суб'єктом авторського права на твори ШІ є автор (володілець) майнових авторських прав на ШІ (як на програмне забезпечення). 3. Твори, створені ШІ, не охороняються авторським правом через недоцільність або через відсутність оригінальності. 4. Надання спеціального режиму правової охорони об'єктам, створених ШІ. 5. Охорона об'єктів, створених ШІ за допомогою права *sui generis* [3]. Проте, жоден із підходів не є домінантним. Проблема залишається нерозв'язаною і з огляду на те, що держави трактують ШІ у правовій площині як об'єкт, а не суб'єкт інтелектуального права. На думку Л. Тарасенка, найбільш доцільним вбачають надання спеціального режиму правової охорони об'єктам, створених ШІ, або ж їх охорону за правом *sui generis* [4, с. 68 - 69].

Через недостатність досвіду регулювання цієї сфери відносин питання ШІ та авторського права залишається відкритим. Оригінальність твору та факт, що його створила людина (згідно з чинним законодавством України такий об'єкт повинен бути результатом творчої діяльності автора) свідчать про те, що він підпадає під охорону авторського права. Однак довести оригінальність у творі, створеному за допомогою ШІ, досить складно. Це зумовлено тим, що генерування текстів за допомогою ШІ здійснюється з використанням типових стилів і патернів відповідно до введених у нього даних. Тобто така діяльність має шаблонний, але аж ніяк не творчий характер. Цю колізію частково розв'язав Закон № 2811-IX, у якому розмежовано оригінальні та неоригінальні об'єкти, а також твори, створені виключно ШІ, та які створила фізична особа із допомогою ШІ.

У Великій Британії традиційно у разі розв'язання питань охороноздатності об'єктів авторських прав береться до уваги критерій «уміння, судження і праці» [5, с. 61]. Тобто правову охорону надають оригінальному твору, автором якого є людина. Новелою їхнього Закону 1988 року (у редакції 2017 року) «Про авторське право, промислові зразки і патенти» є спеціальні положення щодо охорони творів, створених комп'ютером (англ. *computer generated works*). Так, «у разі літературного, драматичного, музичного чи художнього твору, створеного комп'ютером, автором вважають особу, яка вживає заходи, необхідні для створення твору» [6]. Такий підхід здається найбільш ефективним, оскільки розмежовує правову охорону творів, створених творчою діяльністю людини, та творів, створених ШІ.

У Сполучених Штатах Америки (США) у разі застосування критерію «оригінальності» враховують витрачені вміння та працю на створення твору. Мінімальна вимога в США є традиційно вищою, ніж у Великій Британії, і там, де створення твору вимагає невеликих зусиль, умінь і праці, твір не вважатимуть «оригінальним» [7].

Отже, твори, згенеровані ШІ, не можуть отримати правову охорону авторським правом, оскільки моделюють конкретний патерн поведінки на основі заданого вузького діапазону даних, що виключає їх оригінальність. Крім того, їх не створює конкретна людина, а машина, яка не володіє жодними когнітивними здібностями, які властиві людині. Штучний інтелект виступає не суб'єктом створення твору, а інструментом, за допомогою якого його створюють. Однак у разі, якщо ці твори створює людина із використанням ШІ, їх не вважатимуть неоригінальними об'єктами. Перші види творів охоронятимуться правом особливого роду *sui generis*, останні — авторським правом.

Список використаних джерел

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022р. №2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 06.03.2023).
2. Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence, published 21 April 2021. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/proposal-regulation-laying-down-harmonised-rules-artificial-intelligence> (дата звернення: 06.03.2023).
3. Зеров К. О. Огляд теоретичних підходів щодо правової охорони об'єктів, згенерованих системами штучного інтелекту у сфері авторського права і суміжних прав. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2021. № 6. С. 25–37.
4. Тарасенко Л. Авторське право у цифрову епоху: основні тенденції і зміни. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2022. Вип. 75. С. 61–72.
5. Павлюк О. Критерії охороноздатності об'єктів авторського права, створених із використанням технологій штучного інтелекту: міжнародно-правовий досвід. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 6. С. 59–64.
6. Copyright, Designs and Patents Act 1988 (Chapter 48, incorporating amendments up to the Digital Economy Act 2017). URL: <https://wipo.lexdocs.int/edocs/lexdocs/laws/en/gb/gb396en.html> (дата звернення: 06.03.2023).

7. Rahmatian A. Originality in UK Copyright Law: The Old «Skill and Labour» Doctrine under Pressure. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013. Vol. 44. № 1. P. 4–34.